

Pravost lepu poštovních známek

Čtenář J. Plichta z Prahy nám napsal, že velmi vítá zahájení činnosti Filatelistické zkušebny v Domě filatelie Profil v Praze: "Přeji zkušebně, aby brzy získala mezinárodní akreditaci a naši filatelisté operující v mezinárodním měřítku nemuseli platit ještě další zkušební pravosti čs. známek v cizině. Jak jsem se dočetl, zkušebna si činí ambice i na posouzení pravosti lepu. Upozorňuji při této příležitosti na malou zprávu ve F 14/79/435. Podle ní filatelističtí znalci v USA nevydávají při zkoušení známek potvrzení o pravosti lepu, protože jeho pravost nelze při dnešním stavu chemie a zručnosti reparátorů prakticky zjistit. Doufejme tedy, že naši soudní znalci převyšují své americké kolegy. Já však věřím americkým znalcům, že lep nelze spolehlivě ověřit. Pochybují, že by se u nás nenašel nikdo, kdo by např. na leteckém provizióriu Hradčany nedokázal udělat 'původní svěží' lep (se získkem 1100 Kč v nejlevnější řadě)."

Problematika pravosti a jakosti lepu je v posledních letech skutečně aktuální. Ale nebylo tomu tak vždycky. Po mnoho desetiletí se tato otázka u nás i ve světě odbyvala poznámkami typu - nesbíráme lep, ale známky. Např. katalog Pofis ještě v roce 1966 v úvodu píše: "Za uvedené ceny dodáváme vždy známky bezvadné, které nemají z filatelistického hlediska žádný zásadní nedostatek, u neupotřebných známek bez nálepky, s jednou nálepkou nebo stopou po první nálepce." Týž katalog z roku 1975 se už zmiňuje o existenci hawidek, ale hned v dalším odstavci podrobně vysvětluje (včetně instruktivní ilustrace), jak přilepovat do alba neupotřebené známky filatelistickými nálepkami. Některé publikace z té doby nanejvýše připouštějí, že nepoužitá známka s nálepkou má cenu o cca 10 % nižší než známka svěží. Taková tvrzení měla tuhou kořinek a hlavně generace předválečných sběratelů se s novým pohledem na "cenu lepu" těžko smířovala.

Škody, které byly vinou zmíněných názorů napáchány, jsou, bohužel, už nenapravitelné. Nejde přitom jenom o nižší prodejní cenu nepoužitých známek s nálepkou. Horší je, že např. nepoužitě československé poválečné známky, které mnoho našich sběratelů na základě podobných "návodů" nalepilo do pořísavých alb, jsou nyní dokonce téměř neprodejné.

Dnes už je naštěstí podíl kvality lepu neupotřebené známky na její ceně jasný snad každému našemu sběrateli. Doba povýšeného mávání rukou nad "pouhým lepidlem" je za námi. Naše i světové katalogy správně rozlišují mezi kategoriemi "svěží" a "s nálepkou či stopou po nálepce", přičemž procentuální rozdíl v ceně mezi nimi není vždy stejný. Uvádím několik příkladů (číslo v závorce vyjadřuje, o kolik procent je známka * levnější než **). Např. čs. 5h modrá Holubice 1920 s Řz 13³/₄, má v katalogu Trojan záznam ** 9000 Kč, * 7000 Kč (- 22 %); letecká série USA z roku 1918 je v katalogu Michel oceněna na ** 870 MM a * 550 MM (- 37 %); švýcarský aršík Pro Juventute 1941 stojí ** 250 MM, * 125 MM (- 50 %); čs. série Rota Nazdar z roku 1935 je v katalogu Trojan hodnocena ** 70 Kč, * 20 Kč (- 70 %) a německá výplatní série Osobnosti z roku 1926 stojí ** 2500 MM, * 260 MM (- 90 %). Všechny ceny uvedené u kategorie * se přitom týkají známek s původním nepoškozeným lepem s jednou lehkou nálepkou!

Známky s několika nálepkami, s těžším poškozením lepu nebo - a to je nejčastější případ - s částečně opraveným lepem (po odstranění nálepky) stojí ještě výrazně méně a rozdíl mezi jejich cenou a cenou stejných známek svěžích je v procentuálním vyjádření ještě vyšší. Známky bez lepu a známky s celkově reparovaným lepem jsou pak ještě levnější než předchozí kategorie.

Z tohoto, pro mnohé sběratele možná až šokujícího pohledu, vyplývá, že "lep může stát" i desetkrát, ba i dvacetkrát více, než "přední strana" známky. Obecně vzato však tato skutečnost není zas tak nová, jak by se mohlo zdát. Filatelie jako obor je už více než sto let rozvíjena na principu kvality. Zodpovědní a předvídativí filatelističtí publicisté neustále upozorňovali a upozorňují, že před kvantitou je třeba dát přednost kvalitě a s ohledem na budoucí prodej je lepší mít i levnější, z hlediska jakosti však prvotřídní známky než dražší kusy v nižší jakosti (viz např. "Jak nás klamou" od E. Hirsche na str. 22 tohoto čísla). Mluvíme přitom samozřejmě o standardních známkách, nikoliv o raritách, které se na trhu vyskytují jen zcela výjimečně, a proto si u nich prostě nelze vybrat.

Důsledky této situace můžeme vidět, jako ostatně všechno, z lepší i z horší stránky. Tou lepší stránkou skutečnosti, že existují tak propastné cenové rozdíly mezi známkami svěžími a známkami s nálepkou, je fakt, že prakticky vymizelo "klasické" padělání známek ke škodě sběratelů (nemluvíme přitom o módním padělání pomocí laserových kopírek, kde k rozpoznání falza stačí trochu silnější lupá). Je to přirozené, kdo by se obtěžoval paděláním "přední strany" známek (tisk, přetisk, barva, razítko, zoubkování atd.), když tato "přední strana" tvoří vlastně jen malou část z celkové ceny známky! Navíc je to pracné a je k tomu třeba mít určitou odbornost a pomůcky. Riziko odhalení je přitom poměrně velké a hrozí i reálné trestněprávní důsledky. Ze společenského hlediska je takové "klasické" padělání odsouzené, většina filatelistů by se na odhaleného pachatele dívala s despektem a zřejmě by se do smrti nezabila cejchu nesolidního člověka, se kterým slušný filatelista nechce nic mít.

To takové padělání lepu je jiná káva! V podstatě je považováno za jakýsi kavalírský delikt a padělatel je leckdy považován pomalu za dobrodince, který vlastně jen známky vylepšuje, ba div ne restauruje. Důsledkem takového blahovolného přístupu filatelistické veřejnosti je skutečnost - a to je ta horší stránka věci -, že se padělání lepu rozšířilo jako mor. Každý šmudlal je totiž přesvědčen, že sundat nálepkou z lepu známky není žádný problém. Nakonec k tomu nepotřebuje žádné zvláštní pomůcky, vystačí si se žiletkou a štětečkem. Výsledky pak podle toho vypadají - nerozpozná je jen velmi nepoučený sběratel. Samozřejmě jsou i mistři, kteří lep napodobí téměř dokonale. Ale důraz je třeba klást na slovo "téměř". V každém čísle západních filatelistických časopisů inzerují reparátorské firmy, které doslova za pár korun nabízejí zhotovení nového "originálního" lepu. Např. v DBZ 4/95 nabízí firma Olbrich ze SRN, že opatří známky novým lepem, který bude k nerozeznání od původního, a to za 1,50 DM (27 Kč) za kus! V tomtéž čísle DBZ firma Restaurátorské centrum J. Vogler ze SRN nabízí odstranění nálepek se zachováním původního lepu včetně značek značky za 5 DM (90 Kč) za známku a luxusní nový lep za 2 DM (36 Kč) za známku. Kromě toho je možné si objednat dodatečně ozoubkování, vsazení chybějících zoubků a celou řadu dalších reparací.

Jak je potom možné, že se svěží známky (např. zmíněná německá série Osobnosti z roku 1926) prodávají desetkrát draž než tytéž známky s nálepkou? Proč majitelé

tak drahých známek, kde rozdíl mezi ** a * je v tisících Michel-marek, nenechají nálepky ze svých známek za pár DM odstranit? Proč sběratelé ve světě i u nás sbírají svěží známky a platí za ně mnohonásobky cen známek s nálepkou? Proč potom katalogy vůbec cenově rozlišují mezi ** a *, když z * jede ** udělat tak lehce? No prostě proto, že to není pravda! Padělaný lep rozpoznat samozřejmě lze a je přímo povinností znalců, aby to dělali (většina zahraničních znalců to také dělá). Hezky je to popsáno ve Specializované příručce z roku 1988. Na straně 540, v odstavci Lep známek se píše doslova: "Zkušený a technicky dobře vybavený znalec musí dokázat rozlišit původní lep od padělaného právě tak jako v případech padělaní kterékoli jiné součásti známky." To jsou zlatá slova! Už za první republiky znalci Gilbert a Mrňák velice dbali na to, že na známky s částečně, nebo zcela padělaným lepem zásadně otiskovali znaleckou značku o něco výše. Znalec Rieger dokonce na známky s falešným lepem většinou umisťoval nyní už téměř zapomenutou znaleckou značku čtyřku v kroužku. Tyto mezinárodní zásady jsou uvedeny v přehledech "Význam poloh zkušebních značek", které bývají otištěny v katalogích (např. v zeleném katalogu z roku 1978 je na str. 397, v katalogu Trojan je na druhé straně obálky) nebo jsou součástí zoubkoměrů.

Smutnou skutečností ovšem je, že někteří znalci na svou povinnost zabývat se při zkoušení známek i pravostí lepu rezignovali. Těžko soudit, proč tomu tak je či bylo, důvodů může být i více. Některý znalec prostě pravost lepu určit nedokáže a ani se tomu nechce učit, jiný třeba v dobách, kdy lep nebyl tolik v popředí zájmu, rozpoznávání jeho pravosti podcenil a nyní už nechce měnit své zkušební postupy, někdy může sehrát roli i snaha (v takovém případě však naprosto nepřijatelná) někomu vyhovět. Ať však jsou důvody jakékoliv, je třeba si říci, že znalec, nezkoušející s pravostí známek současně i pravost jejich lepu, nechtěně může poškodit důvěřivé a nezkušené filatelisty víc než sebebebezpečnější padělatel.

Když například koupíte nezkoušenou padělanou známku 2h spěšná trojúhelník z emise Pošta československá 1919, Prof. č. 55, tak podle katalogu Trojan za známku s nálepkou zaplatíte 170 Kč. Za tutéž pravou známku, se "svěžím" v celé ploše padělaným lepem, označenou znalcem jako bezvadnou (znalecká značka je otištěna dole u okraje známky), zaplatíte podle téhož katalogu 500 Kč. Škoda v prvním případě činí 170 Kč (známka je bezcenná, můžete ji vyhodit), ve druhém případě však už teoreticky 330 Kč (což je rozdíl v ceně mezi známkou ** a *), prakticky však ještě víc, protože známka se zcela reparovaným "svěžím" lepem stojí přirozeně mnohem méně, než známka s pouhou nálepkou! Kdyby nám chtěl někdo násilím vzít tisíc korun, to bychom se bránili jako lvi! Ale když nám nějaký vyuk, za - třeba neúmyslně - pomocí "hodného" znalce (který ji označil jako bezvadnou) prodá "svěží" v úvodu zmíněnou čs. nezoubkovanou leteckou sérii z roku 1920 s falešným lepem za "pouhých" 1700 korun (vždyť v katalogu stojí o dvě stovky víc!), jsme mu pomalu ještě vděční. A přitom to vyjde nastejno. V obou případech je tisícovka pryč.

Jak teď z toho ven? V první řadě je třeba říci, že známka s jednou lehkou nálepkou není poškozená známka. Způsob adjustace (upevňování) známek ve sbírkách se postupně vyvíjel, stejně jako materiály, které se k tomu používaly. Lepení známek filatelistickými nálepkami se ve své době zdálo tím nejvhodnějším a nejbezpečnějším způsobem. Spolu s vývojem nových materiálů se však na

tuto věc, jak jsme si výše ukázali, názor filatelistické veřejnosti postupně měnil. To se projevilo v rozdělení původní kategorie známek "nepoužité" na dvě nové samostatné kategorie - "svěží" a "s nálepkou", z nichž každá získala vlastní katalogový sloupec a vlastní ocenění. Dokonce je možné říci, že vzhledem k nepochopitelnému poměru počtem známek s nálepkou a (u některých emisí) nepatrným počtem známek skutečně svěžích je katalogová cena * cenou "normální" a rozdíl k ceně ** je jakýmsi (mnohdy velmi značným) příplatkem za její "panenskou netknutost".

Problém nastává teprve tehdy, když se někdo snaží odstraněním nálepky přesunout známku do cenově vyšší kategorie. Taková známka už pak touto manipulací nesporně poškozená je a jako taková musí být i označena. Polohy znaleckých značek však vznikly v historicky jiné době a dnešní vysoké nároky na jakost známek již nemohou uspokojit. Nejlepší by samozřejmě bylo zavést jiné označování známek svěžích a jiné s nálepkou. Lepení nepoužitých známek se však již jako způsob ukládání nepoužívá a známky * zřejmě už na trhu nebudou přibývat.

Co však s nepoškozenými známkami s nálepkou, které znalec správně označil jako bezvadné a u kterých padělatel dodatečně odstraní nálepkou? Většina cennějších známek ČSR I. byla totiž označena už za první republiky podle tehdejších zavedených zvyků. Pokud však má nyní pravost a kvalita lepu tak velký vliv na cenu známky, nemohou se sběratelé ani znalci tvářit, že by lep nebyl její plnoprávnou součástí. Proto znalci musí ke známčím s nálepkou přistupovat obezřetně a za bezvadné nyní označovat pouze ty, které mají jednu lehkou nálepkou nebo stopu po ní.

Známky s více nálepkami, s těžkými nálepkami, popř. s nálepkou odstraněnou bezvadně prostě nejsou, a proto je tak také není možné označovat. Tady se už totiž nemůžeme řídit tradičními zavedenými postupy, které mají kořeny v době, kdy cenový rozdíl známek s nálepkou a svěžích nebyl nijak velký. Jak jsme si ukázali, "cena lepu" je dnes už tak vysoká, že mu prozíravý filatelista, který samozřejmě počítá s budoucím výhodným prodejem svých známek, prostě musí věnovat patřičnou pozornost. Řešením je buď vlastní studium, nebo kvalitní fotoatest, ze kterého jasně a se zárukou vyjde jakost lepu zkoušené známky.

Samozřejmě by bylo ideální, kdyby všichni sběratelé dosáhli takové odborné úrovně ve svém sběratelském oboru, aby si především dokázali poradit sami. To je však nereálné a nikdy a nikde takový stav nenastal. Důležité je, aby každý správně odhadl své zkušenosti. Je to ostatně v jeho vlastním zájmu - pokud se přecení, za chyby zaplatí jenom on sám. Jako platí stará poučka, že řidič nemá jet tam, kam nevidí (nebo jen velmi pomalu a opatrně), ani filatelista by se neměl bezhlavě pouštět do oblastí, kterým dobře nerozumí. Sběratelé, kteří si sami poradit nedokáží, by se proto při nákupu dražších nepoužitých známek vždy měli obrátit na důvěryhodného znalce. U známek v ceně řádově za tisíce a více Kč bych doporučil vyžadovat od prodávajícího současně i kvalitní fotoatest se zárukou od žijícího znalce, obsahující i jednoznačné vyjádření o pravosti a jakosti lepu. Je samozřejmě, že padělatel lepu budou vyhledávat spíše znalce, kteří budou nadále vystavovat atesty bez tohoto vyjádření, popřípadě "hodné" znalce, kteří budou při posuzování lepu (a jakosti vůbec) shovívaví. Nákup známek s takovými atesty a od takových dodavatelů je však cesta, kterou se prozíravý sběratel nemůže ubírat, pokud jednou nechce splakat nad výdělkem.

Univerzální návody neexistují a asi každý se zpočátku musí více či méně draze spálit sám. Abychom těm méně zkušeným pomohli vyhnout se alespoň těm

---

nejhorším chybám, přineseme v některém z dalších čísel materiál se základními radami, jak se pokusit rozpoznat padělaný lep.

Nakonec několik drobných rad, které vám při nákupu cennějších známek mohou ušetřit mnoho peněz i nepříjemností.

1. Ve filatelii není nic lehčího, než něco špatně koupit.
2. Nekupujte nikdy nic pod tlakem okolností. Jakékoliv nabídky s poznámkami typu "musíte se rozhodnout hned, mám na to několik jiných kupců", je lépe odmítnout.
3. Argumenty prodávajícího, že tyto známky jsou zaručně svěží, protože je má po vlastní babičce, která je koupila před sedmdesáti lety na poště, a od té doby ležely netknuté v obálce, mohou být pravdivé, vy je však hned pusťte druhým uchem ven.
4. Nejnevýhodnější nakonec bývají "výhodné" nákupy pod cenou od neznámých prodávajících - známky mohou být poškozené, reparované, falešné, kradené atd.
5. Prodejem známek s padělaným lepem (a leckdy i jeho reparováním) se zabývají i důvěryhodně vypadající lidé, do kterých byste to v životě neřekli.

6. Z dlouhodobého hlediska je výhodnější nakupovat třeba i o něco draže, ale od toho, komu známku můžete v nejhorším přinést zpátky, a víte, že vám vrátí peníze (záruka má také svoji cenu).
7. Nestydte se požadovat, aby v případě pochybností o pravosti a jakosti lepu prodávající spolu s vámi navštívil znalce s prosbou o radu (např. pro členy Klubu filatelie je denně zdarma k dispozici poradenská služba Filatelistické zkušebny).
8. Drahé neupotřebené známky kupujte pouze s kvalitním fotoatestem, obsahujícím i vyjádření o pravosti a kvalitě lepu.
9. Pravý lep "vypadá pravě" (zní to sice jako laciný bonmot, ale je to pravda, kterou si lze cvikem dobře ověřit; navíc je to rada, kterou začíná většina bankovních návodů na rozpoznání padělaných bankovek - "...pravá bankovka vypadá pravě").
10. A nakonec to nejdůležitější, co by si každý filatelista i obchodník měl opravdu dobře zapamatovat: V případě pochybností je lepší neudělat nic (tzn. známku nekoupit), než udělat chybu!

Mgr. ing. FRANTIŠEK BENEŠ, CSc.

(Autor se vzdal honoráře ve prospěch Nadace Filatelie.)